

AMIA SRINIVASAN

PRÁVO

NA SEX

FEMINIZMUS V 21. STOROČÍ

preložila Zuzana Sloboda Szabóová

Vydanie knihy z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

Preklad knihy formou štipendia z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Vydanie knihy podporilo
Amnesty International Slovensko.
www.amnesty.sk

Copyright © 2021 by Amia Srinivasan
Translation © Zuzana Sloboda Szabóová, 2023
Afterword © Veronika Valkovičová, 2023
Design & layout © Elena Čániová, 2023
Cover photography © Volodymyr Tverdokhlib/Shutterstock
Slovak edition © Laputa/Literárna bašta, 2023

ISBN 978-80-8283-030-2

AMIA SRINIVASAN

PRÁVO

NA SEX

FEMINIZMUS V 21. STOROČÍ

preložila Zuzana Sloboda Szabóová

•

Mame Chitre

•

OBSAH

Predslov	•	11
Sprisahanie proti mužom	•	19
Rozhovory so študentmi a študentkami o porne	•	59
Právo na sex	•	109
Kóda: Politika túžby	•	135
Prečo by ste nemali spať so svojimi študentkami a študentmi	•	173
Sex, karceralizmus, kapitalizmus	•	205
Bibliografia	•	245
Pod'akovanie	•	285
Doslov	•	289
Poznámky	•	295
Index	•	343

to, po čo som prišla:
vrak, nie príbeh vraku
vec, nie mýtus

•

Adrienne Rich
Potápanie do vraku
(Diving into the Wreck)

Predslov

Feminizmus nie je filozofia, teória, dokonca ani názor. Je to politické hnutie, ktorého cieľom je zmeniť svet. Kládne si otázku, čo by znamenalo skoncovať s politickou, sociálnou, sexuálnou, ekonomickou, psychologickou a fyzickou podriadenosťou žien. Odpoveď je nevieme; skúsme to a uvidíme.

Feminizmus začína, keď žena uzná, že je na základe svojho pohlavia¹ priradená k určitej triede: je príslušníčkou triedy, ktorá má nižšie spoločenské postavenie na základe niečoho, čo sa nazýva „pohlavie“ – veci, ktorá je vraj prirodzená, apolitická, je to objektívny materiálny základ, na ktorom je postavený svet ľudskej kultúry.

Túto údajne prirodzenú vec – „pohlavie“ – skúmame len preto, aby sme zistili, že je už zaťažená významom. Pri narodení sú telá rozdelené na „mužské“ alebo „ženské“, hoci

mnohé telá musia byť zmrzačené, aby sa zaradili do jednej alebo druhej kategórie, a mnohé telá budú neskôr protestovať proti prijatému rozhodnutiu. Toto počiatkové rozdelenie určuje, aký spoločenský účel bude telu priradený. Niektoré telá slúžia na pretváranie tiel druhých, na umývanie, obliekanie a kŕmenie iných tiel (z lásky, nikdy nie z povinnosti), na to, aby sa iné telá cítili dobre, zdravo a pod kontrolou, aby sa iné telá cítili slobodne. Pohlavie je teda kultúrna záležitosť, ktorá sa vydáva za prirodzenú. Pohlavie, ktoré nás feministky naučili odlišovať od rodu, je už samo osebe pohlavím v prestrojení.^{1*} Existuje aj iný význam slova „sex“: sex ako činnosť, ktorú robíme s našimi pohlavnými telami. Niektoré telá sú určené na to, aby sme s nimi mali sex. Niektoré telá sú určené na potešenie, vlastnenie, užívanie, uctievanie, slúženie, schvaľovanie iných tiel. O „sexe“ v tomto druhom význame sa tiež hovorí, že je to prirodzená vec, ktorá existuje mimo politiky. Feminizmus ukazuje, že aj toto je fikcia, a to fikcia, ktorá slúži určitým záujmom. Sex, o ktorom si myslíme, že je najosobnejším aktom, je v skutočnosti vecou verejnou. Roly, ktoré hráme, emócie, ktoré cítime, kto dáva, kto berie, kto žiada, kto slúži, kto chce, kto je žiadaný, kto má z toho úžitok, kto trpí: pravidlá pre toto všetko boli stanovené dávno predtým, ako sme prišli na svet.

Jeden slávny filozof mi raz povedal, že má námietky voči feministickej kritike sexu, pretože len počas sexu sa cíti skutočne mimo politiky, len vtedy sa cíti naozaj slobodný. Spýtala som sa ho, čo by na to povedala jeho manželka. (Sama som sa

---

^{1*} Autorka v tomto prípade hovorí o dvoch významoch anglického slova *sex*, ktoré znamená: 1. pohlavie a 2. sex ako akt. Sexu sa venuje v ďalšom odseku, kde hovorí o „inom význame slova sex“ (pozn. prekl.).

jej spýtať nemohla; nebola pozvaná na večeru.) Tým nechcem povedať, že sex nemôže byť slobodný. Feministky a feministi už dlho snívajú o sexuálnej slobode. Odmietajú však prijať jej podobu: sex, o ktorom sa hovorí, že je slobodný nie preto, že je rovnocenný, ale preto, že je všadeprítomný. V tomto svete sexuálna sloboda nie je daná, je to niečo, čo treba dosiahnuť, a vždy je neúplná. Simone de Beauvoirová, snívajúca o budúcom slobodnejšom sexe, napísala v knihe *Druhé pohlavie*:

„Samostatnosť žien, aj keď mužom ušetrí veľa námah, im odoberie aj mnohé úľavy; isteže sú spôsoby, ako prežívať sexuálne dobrodružstvo, ktoré v zajtrašom svete prestanú jestvovať, to však neznamená, že láska, šťastie, poézia, sen z neho budú vylúčené. Musíme dbať, aby náš nedostatok predstavivosti nevyľudnil budúcnosť... Medzi pohlaviami vzniknú iné telesné a citové vzťahy, o ktorých vôbec nemáme predstavu... Je absurdné tvrdiť, že... zhýralosť, vytrženie, náruživosť budú niečím nemožným, ak by muž a žena boli úplne rovnakí – protirečenia, čo stavajú telo proti duchu, chvíľu proti času, závrat imanencie proti volaniu transcencie, absolútno rozkoše proti ničote zabudnutia sa nikdy neodstránia, v sexualite sa vždy prejaví napätie, rozpoltenosť, radosť, prehra i víťazstvo existencie... Naopak, až vtedy, keď sa odstráni otroctvo polovice ľudstva i celý pokrytecký systém, ktorý so sebou prináša... ľudská dvojica nájde svoju pravú tvár.“²

Čo by bolo potrebné na to, aby bol sex skutočne slobodný? To zatiaľ nevieme; skúsme to a uvidíme.

Tieto eseje sú o politike a etike sexu, ako ho poznáme, oživené nádejou na zmenu. Vracajú sa k staršej feministickej tradícii, ktorá sa nebála uvažovať o sexe ako o politickom

fenoméne, ako o niečom, čo je v medziach sociálnej kritiky. Ženy tejto tradície – od Simone de Beauvoirovej a Alexandry Kollontajovej až po bell hooks, Audre Lordeovú, Catharine MacKinnonovú a Adrienne Richovú – nás vyzývajú, aby sme uvažovali o etike sexu za hranicami úzkych parametrov „súhlasu“. Nútia nás pýtať sa, aké sily sa skrývajú za ženským „áno“; čo prezrádza o sexe to, že je to niečo, k čomu treba dať súhlas; ako je možné, že sme začali klásť taký dôraz na psychickú, kultúrnu a právnu váhu pojmu „súhlas“. A vyzývajú nás, aby sme sa k nim pridali a snívali o slobodnejšom sexe.

Eseje sa zároveň snažia pretvoriť politickú kritiku sexu dvadsiateho prvého storočia: brať vážne komplexný vzťah sexu k rase, triede, znevýhodneniu, národnosti a kaste; premýšľať o tom, čím sa stal sex v dobe internetu; pýtať sa, čo znamená dovolávať sa moci kapitalistického a karcerálneho štátu pri riešení problémov sexu.

Jednotlivé texty reagujú prevažne na situáciu v USA a Spojenom kráľovstve; istú pozornosť však venujem aj Indii. Čiastočne je to odraz môjho vlastného pôvodu. Je to však aj úmyselná voľba. Tieto eseje sú kritické voči väčšine mainstreamového anglofónneho feministického myslenia a praxe, ktoré boli po desaťročia najviditeľnejšou a materiálne najsilnejšou formou feminizmu na celom svete. (Samozrejme, feministky pôsobiace mimo anglofónneho mainstreamu nikdy neboli neviditeľné v rámci svojich komunit.) Je dobré môcť napísať, že táto dominancia v poslednom čase ustupuje, a to najmä preto, že najvýraznejšie prejavy feministickej energie v poslednom čase nepochádzajú z anglofónneho prostredia. Uvediem len niekoľko príkladov z obdobia písania týchto esejí: v Poľsku, kde pravicová koalíčná vláda zavádza ďalšie legislatívne obmedzenia interrupcií, viedli feministky celonárodné povstanie, pričom protesty sa konali vo viac

ako 500 mestách a obciach; v Argentíne päť rokov trvajúce masové pochody feministiek pod heslom „Ani o jednu ženu menej“ („Ni una Menos“) prinútili kongres legalizovať interrupcie, zatiaľ čo sa feministky v Brazílii, Čile a Kolumbii, kde sú interrupcie naďalej zväčša nezákonné, organizujú, aby nasledovali tento príklad; v Sudáne ženy viedli revolučné protesty, ktoré zvrhli diktátorský režim Omara al-Bašíra, a bola to mladá sudánska feministka, dvadsiatnička Alaa Salahová, ktorá požadovala, aby Bezpečnostná rada OSN zabezpečila, že ženy, odbojové skupiny a náboženské menšiny budú za rovnakých podmienok začlenené do sudánskej prechodnej vlády.³

V niektorých otázkach – práva pracovníčok v sexbiznise, deštruktívnosť karcerálnej politiky, patologické javy súčasnej sexuality – sú tieto eseje nekompromisné. V iných sú však ambivalentné, nechotné redukovať ťažké a zložité záležitosti na niečo jednoduchšie. Feminizmus musí neúnavne hovoriť pravdu, a to aj o sebe samom. (Ako píše labouristický historik David Roediger, pre radikálne hnutie je oveľa dôležitejšie „úprimne prehovárať aj do vlastných radov“ ako „hovoriť pravdu moci“.)⁴ Feminizmus sa nemôže oddávať fantázii, že záujmy sa vždy zhodujú; že naše plány nebudú mať žiadne neočakávané nežiaduce dôsledky; že politika je miestom útechy.

Feministická vedkyňa a aktivistka Bernice Johnson Reagonová, ktorá o tomto hovorila v minulom storočí, upozornila, že skutočne radikálna politika – teda koalíčná politika – nemôže byť pre svoje členky a členov útočiskom:

„Koalíčná práca sa nedeje u vás doma. Koalíčná práca sa musí robiť v uliciach... A netreba v nej hľadať útechu. Niektorí ľudia prídu do koalície a jej úspech hodnotia podľa toho, či sa cítia dobre, keď tam prídu. Nehľadajú koalíciu, hľadajú domov! Hľadajú fľašu s mliekom a cumel, a to v koalícii nenájdu.“⁵

Podľa Reagonovej práve presvedčenie, že politika by mala byť dokonalým domovom – miestom úplnej spolupatričnosti, „maternicou“ –, vedie k protirečeniam veľkej časti feminizmu. Feminizmus, ktorý je chápaný ako „domáci“, zdôrazňuje to, čo je spoločné, skôr než sa to dosiahne, a odsúva bokom všetkých, ktorí by mohli narušiť jeho idylu. Skutočne inkluzívna politika je nepohodlná politika bez akýchkoľvek istôt.

V týchto esejach sa venujem aj nepríjemným a ambivalentným témam, ich zmyslom nie je ponúknuť útočisko. Dúfam však, že poskytnú príležitosť na uvažovanie. Eseje si môžete prečítať jednotlivo alebo ako celok. Ich cieľom nie je niekoho presvedčať, hoci, ak by sa mi to podarilo, bola by som šťastná. Sú skôr pokusom vyjadriť slovami to, čo už mnohé ženy a niektorí muži vedia. To bol vždy prístup feminizmu: ženy spoločne pracujú na tom, aby vyjadrili nevypovedané. Feministická teória by sa mala opierať o to, čo si ženy myslia, keď sú samy, čo si hovoria počas štrajku, na montážnej linke, na rohu ulice a v spálni; o to, čo sa tisíckrát pokúšali povedať svojim manželom, otcom, synom, šéfom a voleným zástupcom. A ak je v tom úspešná, potom odhaľuje a približuje možnosti života žien, ktoré sú latentne prítomné v ženských bojoch. Príliš často však feministická teória ignoruje osobitosti v životoch žien, len aby im zhora oznámila, čo ich životy vlastne znamenajú. Väčšina žien nemá z takýchto tvrdení veľký úžitok, majú totiž príliš veľa práce.

Sprisahanie proti mužom

Poznám dvoch mužov, ktorí boli – a som si tým celkom istá – nespravodlivo obvinení zo znásilnenia. Jeden z nich bol bohatý mladý muž. Obvinila ho zúfalá mladá žena, ktorá ukradla niekoľko kreditných kariet a bola na úteku. Obvinenie zo znásilnenia bolo len časťou rozsiahlejšieho pokusu o podvod. Muž nebol tam, kde tvrdila, keď sa údajné znásilnenie stalo, okrem jej výpovede neexistovali žiadne dôkazy o znásilnení a mnoho z toho, čo ďalej povedala, sa ukázalo ako nepravdivé. Nikdy nebol zatknutý ani obvinený a polícia ho od začiatku ubezpečovala, že sa nemá čoho báť.

Ten druhý muž je úchyl: narcistický, šarmantný, manipulatívny a klamár. Je o ňom známe, že na to, aby ženy dostal do postele, používa najrôznejšie nátlakové metódy, ale nie také, ktoré spadajú pod právnu definíciu znásilnenia. Ženy, s ktorými má sex (mladé, predčasne vyspelé, sebavedomé), s aktom súhlasia; v skutočnosti je to typ muža, ktorý v tom okamihu